

Týždenná časť Tóry Acharej-Kedošim

Zapaľovanie
sviečok

	Bratislava	Galanta	Košice	Praha
Zapaľovanie	19:58	19:56	19:43	20:15
Sábies končí	21:13	21:11	20:59	21:34

NÁŠ TÝŽDEŇ

Láska nestačí

Úvodná kapitola paraše Kedošim obsahuje dva z najmocnejších príkazov: milovať svojho blížneho a milovať cudzinca. Prvý znie: „Miluj svojho blížneho ako seba samého. Ja som Hospodin.“ Druhý: „Keď bude u teba bývať cudzinec vo vašej krajine, neutláčajte ho!“, a pokračuje: „Majte ho ako domorodca medzi sebou a milujte ho ako seba samého, lebo aj vy ste boli cudzincami v Egypte. Ja som Hospodin, váš B-h“ (Lv 19,33–34).

Prvý príkaz sa často označuje ako „zlaté pravidlo“ a tvrdí sa, že je univerzálne pre všetky kultúry. To je však omyl. Zlaté pravidlo je iné. V pozitívnej formulácii znie: „Správaj sa k iným tak, ako chceš, aby sa oni správali k tebe,“ alebo v negatívnej formulácii, ktorú uviedol Hillel: „Čo je tebe nenávidené, nerob ani ty svojmu blížnemu.“ Tieto pravidlá nie sú o láske. Sú o spravodlivosti, alebo presnejšie, o tom, čo evoluční psychológovia nazývajú recipročný altruizmus. Tóra nehovorí: „Buď milý alebo láskavý k blížnemu, lebo chceš, aby on bol milý k tebe.“ Hovorí: „Miluj svojho blížneho.“ To je niečo iné – a omnoho silnejšie.

Druhý príkaz je ešte radikálnejší. Väčšina ľudí v každej spoločnosti a v každej dobe sa cudzincov bála, nenávidela ich alebo im ubližovala. Máme na to slovo: xenofóbia. Ale počuli ste niekedy opak toho slova: xenofília? Tipujem, že nie. Ľudia zvyčajne nemilujú cudzincov. Preto takmer vždy, keď Tóra tento príkaz uvádza – čo podľa mudrcov robí 36-krát – pridáva aj vysvetlenie: „lebo ste boli cudzincami v Egypte.“ Nepoznáš žiadny iný národ, ktorý by sa ako národ zrodil v otroctve a vyhnanstve. Vieme, aké to je byť zraniteľnou menšinou. Preto je láska k cudzincom v judaizme taká ústredná – a v iných etických systémoch takmer absentuje. No ani tu Tóra nepoužíva slovo „spravodlivosť.“ Existuje síce príkaz na spravodlivosť voči cudzincom, ale to je iný zákon: „Nekrivdite cudzincom ani ich neutláčajte“ (Ex 22,20). Tu Tóra nehovorí o spravodlivosti, ale o láske.

Tieto dva príkazy definujú judaizmus ako náboženstvo lásky – nielen k B-hu („celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou“), ale aj k ľuďstvu. To bola – a dodnes je – myšlienka, ktorá mení svet.

Čo si však vyžaduje hlboké zamyslenie, je miesto, kde sa tieto príkazy obja-

vujú.

sa v pa-

raši Kedošim, v jednej z najzvláštnejších pasáží Tóry z pohľadu dnešného čitateľa.

Levitikus 19 uvádza vedľa seba zákony, ktoré sa na prvý pohľad zdajú byť úplne odlišného druhu. Niektoré patria do oblasti morálky: neohováraj, nenávid, nepomstí sa, nezachovávaj zášť. Iné sa týkajú sociálnej spravodlivosti: ponechaj časť úrody pre chudobných; nekrivdi pri súde; nezadržiavaj mzdu; nepoužívaj falšné váhy a miery. Ďalšie majú celkom iný charakter: nemiešaj rôzne druhy dobytky; nesádzaj pole s rôznymi semenami; nenos odev z vlny a ľanu zároveň; nejedz ovocie z prvých troch rokov; nejedz krv; nepraktizuj veštenie; nerež sa.

Na prvý pohľad tieto zákony spolu nesúvisia: niektoré sú o svedomí, iné o politike a ekonomike, ďalšie o čistote a tabu. No Tóra nám jasne dáva najavo, že medzi nimi spojitost je. Majú spoločného menovateľa – hovoria o poriadku, hraniciach a medziach. Pripomínajú nám, že realita má určitú vnútornú štruktúru, ktorej integritu musíme rešpektovať. Ak nenávidíš alebo sa mstíš, ničíš medziľudské vzťahy. Ak konáš nespravodlivo, narušáš dôveru, na ktorej stojí spoločnosť. Ak nerešpektuješ integritu prírody (odlišné semená, druhy atď.), robíš prvý krok po ceste, ktorá vedie ku klimatickej či ekologickej katastrofe.

Vesmír má svoj poriadok – čiastočne morálny, čiastočne politický, čiastočne ekologický. Ak je tento poriadok narušený, nastáva chaos. Ak je dodržiavaný a zachovávaný, stávame sa spolutvorcami svätého súladu a integrovanej rozmanitosti, ktorú Tóra nazýva „svätosťou“.

Prečo sa teda práve v tejto kapitole

objavujú tie dva veľké príkazy – milovať blížneho a cudzinca? Odpoveď je hlboká a vôbec nie samozrejmalá: pretože práve sem láska patrí – do usporiadaného vesmíru.

Jordan Peterson, kanadský psychológ, sa v poslednom čase stal jedným z najvýraznejších verejných intelektuálov. Jeho kniha Twelve Rules for Life (Dvanásť pravidiel pre život) sa stala bestsellerom v Británii aj v Amerike. Mal odvahu postaviť sa proti módnym omylom súčasného Západu. Obzvlášť výnimočné je Pravidlo č. 5: „Nedovoľte svojim deťom robiť veci, kvôli ktorým by ste ich nemali radi.“

Jeho myšlienka je jemnejšia, než sa na prvý pohľad zdá. Tvrdí, že významná časť rodičov dnes zlyháva pri socializácii svojich detí. Rozmaznávajú ich. Neučia ich pravidlám. Dôvody sú zložité. Čiastočne ide o nedostatok pozornosti – rodičia sú zaneprázdnení a nemajú čas venovať sa náročnej úlohe výchovy a disciplíny. Čiastočne je na vine vplyvný, no zavádzajúci názor Jeana-Jacquesa Rousseaua, že deti sú prirodzene dobré a pokazia ich až spoločnosť a jej pravidlá. Podľa tejto ideológie najlepším spôsobom, ako vychovávať šťastné a tvorivé deti, je nechať ich rozhodovať samé za seba.

Peterson však tvrdí, že často ide aj o to, že „moderní rodičia sú jednoducho paralyzovaní strachom, že ich deti už nebudú mať rady – alebo dokonca že ich prestanú milovať – ak im za niečo vynadajú alebo ich pokarhajú.“ Boja sa narušiť ich vzťah tým, že povedia „nie“. Boja sa, že prídu o lásku svojich detí.

Výsledkom je, že deti sú nebezpečne nepripravené na svet, ktorý im nebude ustupovať ani uspokojovať ich túžby po pozornosti; svet, ktorý môže byť tvrdý, náročný a niekedy krutý. Bez pravidiel, spoločenských zručností, sebadisciplíny a schopnosti odkladať uspokojenie vyrastajú deti bez „učňovskej prípravy na realitu“. Jeho záver je silný:

Týždenná parša

Názov parše, „Acharej Mot“, znamená „po smrti“ a nachádza sa v Levitiku 16:1. Názov parše, „Kedošim“, znamená „svätí“ a nachádza sa v Levitiku 19:2.

Po smrti Nadava a Avihu B-h varuje pred neoprávneným vstupom „do

svätyne“. Iba jediný človek, kohen gadol („veľkňaz“), mohol len raz do roka, na Jom Kipur, vstúpiť do najvnútornejšej

Acharej-Ke-došim

komory v svätyni, aby B-hu obetoval posvätný ketoret.

Ďalším prvkom B-hoslužby v Deň zmierenia je žrebovanie o dvoch capoch, aby sa určilo, ktorý bude obetovaný B-hu a ktorý sa vyšle odniesť hriechy Izraela do púšte.

Parša Acharej tiež varuje pred pri-nášaním korbanot (obety zvierat alebo pokrmov) na iné miesta než Svätý chrám, zakazuje konzumáciu krvi a podrobne opisuje zákony zakazujúce

incest a iné úchylné pohlavné vzťahy.

Parša Kedošim začína vyhlásením: „Budte svätí, lebo ja, Hospodin, váš B-h, som svätý.“ Nasledujú desiatky micvot (božských prikázaní), ktorými sa Žid alebo Židovka posväcujú a spájajú sa s B-žou svätosťou.

Medzi ne patria: zákaz modlárstva, micva dobročinnosti, zásada rovnosti pred zákonom, šabat, mravnosť pohlavné-

ho života, čestnosť v podnikaní, úcta a bázeň pred rodičmi a posvätnosť života.

V Kedošim sa nachádza aj výrok, ktorý veľký mudrc rabín Akiva nazval kardinálnou zásadou Tóry a o ktorom Hillel povedal: „Toto je celá Tóra, zvyšok je komentár“ – „Miluj svojho bližneho ako seba samého.“

chabad.org

Kútik pre filozofa

**Všetko je predvídané, no sloboda voľby je daná,
A svet je súdený dobrom;
A všetko je v súlade s prevažujúcimi skutkami.**

Toto je ďalšie vyjadrenie rabína Akivu. Všimnite si, ako sa v tejto mimoriadne krátkej mišne darí rabínovi Akivovi učiť niektoré z najzákladnejších teologických princípov judaizmu. Je to nielen konkrétne svedectvo o hĺbke rabína Akivu a všeobecne o Mišne, ale aj o ich básnických schopnostiach.

Všetko je predvídané, no sloboda voľby je daná: toto je jedno z najkrajších paradoxných vyhlásení rabínov. Zachytáva len v štyroch (hebrejských) slovách veľkú časť ducha židovského myslenia. Keďže B-h je všemohúci, B-h musí poznať všetko, vrátane budúcnosti. Ak by však naše činy boli úplne spôsobené osudom, neboli by sme za svoje činy morálne zodpovední. Aby sme sa mohli cítiť zodpovední za to, čo robíme, musíme predpokladať, že máme slobodnú voľbu. Judaizmus je preto náboženstvo založené na týchto dvoch presvedčeniach: B-h je všemohúci, pán vesmíru, a napriek tomu majú ľudské bytosti morálnu zodpovednosť.

A svet je súdený dobrom: toto je pokračovanie predchádzajúceho vý-

Pirkej Avot 3:15

roku. Sloboda voľby udelená ľudským bytostiam je v istom zmysle desivá. Ak majú ľudské bytosti na výber, potom sú zodpovedné za svoje rozhodnutia, a koniec-koncov väčšina z nás nedosiahne to, kým by sme mali byť. Preto nás rabín Akiva uisťuje, že B-h súdi dobrom, teda milosrdne. Dovoľuje, aby pokánie napravilo naše podvolenie sa zlým sklonom.

A všetko je v súlade s prevažujúcimi skutkami: človeka súdia na základe väčšiny jeho činov. Toto sa môže vzťahovať aj na predchádzajúci výrok. Hoci B-h súdi milosrdne, človek by si nemal myslieť, že plnenie prikázaní nie je dôležité. B-h nesúdi človeka na základe žiadneho jedného skutku, ale na základe charakteru, ktorý si budoval počas celého života. Ľudia, ktorí po celý svoj život konali dobré skutky, budú spravodlivo odmenení.

Ďalšou výkladom tohto posledného výroku je, že nemá nič spoločné s B-žím súdom. Skôr učí, že charakter človeka sa formuje počas celého jeho života konaním skutkov. Sefaria.org

Láska nestačí

Jasné pravidlá dávajú deťom pocit bezpečia a rodičom pokoj a rozvahu. Jasné zásady disciplíny a trestu vyvažujú milosrdenstvo a spravodlivosť, čím optimálne podporujú sociálny a psychologický rozvoj. Jasné pravidlá a správna disciplína pomáhajú dieťaťu, rodine i spoločnosti vytvárať, udržiavať a rozvíjať poriadok. A práve ten nás chráni pred chaosom.

Presne o tom je úvodná kapitola parše Kedošim: o jasných pravidlách, ktoré vytvárajú a udržiavajú spoločenský poriadok. A práve tam má skutočná láska – nie sentimentálny, klamlivý náhradník – svoje miesto. Bez poriadku láska len zväčšuje chaos. Nesprávne nasmerovaná láska môže viesť k zanedbaniu rodičovských povinností, čo vychováva rozmazané deti s pocitom nároku, odsúdené na nešťastný, neúspešný a nenaplnený život dospelého.

Petersonova kniha, ktorej podtitul znie „Protilek na chaos“, nie je len o deťoch. Je o neporiadku, ktorý Západ vytvoril odvtedy, čo Beatles v roku 1967 spievali „All You Need is Love“ („Všetko, čo potrebuješ, je láska“). Ako klinický psychológ Peterson videl emocionálne dôsledky spoločnosti bez spoločného morálneho kódexu. Ľudia, píše, potrebujú princípy poriadku – bez nich nastáva chaos. Potrebujeme „pravidlá, normy, hodnoty – osamote aj spoločne. Potrebujeme rutinu a tradíciu. To je poriadok.“ Príliš veľa poriadku môže byť škodlivé, no príliš málo môže byť ešte horšie. Život je podľa neho najlepšie prežiť na hranici medzi nimi. Práve tam, hovorí, „nachádzame zmysel, ktorý ospravedlňuje život a jeho nevyhnutné utrpenie.“ Možno, keby sme žili správne, dodáva, „dokázali by sme zniesť poznanie vlastnej krehkosti a smrteľnosti bez pocitu ukrivdenosti, ktorý vedie najprv k zatrpknutosti, potom k závisťi a napokon k túžbe po pomste a deštrukcii.“

To je azda najpresnejšie vysvetlenie jedinečnej štruktúry 19. kapitoly Levitika, aké som kedy počul. Jej kombinácia morálnych, politických, ekonomických a ekologických zákonov je vrcholným vyjadrením vesmíru (B-hom stvoreného) poriadku, ktorého správcami sme my. No táto kapitola nie je len o poriadku. Je o jeho poludštení prostredníctvom lásky – lásky k blížnemu a k cudzincovi. A keď Tóra hovorí: „Nenenávid', nepomstí sa a nezachovávaž zášť,“ je to až zarážajúco presné predvídanie Petersonových slov o zatrpknutosti, závisťi a túžbe po pomste a deštrukcii.

A tu je tá život premieňajúca myšlienka, na ktorú sme príliš dlho zabúdali: Láska nestačí. Vzťahy potrebujú pravidlá.

Rabbi Jonathan Sacks,
rabbisacks.org
Preklad, MUDr. Peter Feldmár

22 faktov, ktoré by ste mali vedieť o Hebrone

1. Hebron je jedno zo štyroch svätých miest Izraela

Izrael má štyri sväté mestá: Jeruzalem, Tiberias, Safed a Hebron. Hebron je jediné z nich, kde v súčasnosti tvoria Židia len malú časť obyvateľstva, Napriek tomu má v srdciach židovského ľudu osobitné miesto.

2. Abrahám žil v Hebrone

Hebron sa v Biblii prvýkrát spomína ako miesto, kde Abrahám postavil oltár, aby slúžil B-hu potom, čo mu B-h povedal: „Vstaň, choď po krajine [Kanaán], po jej dĺžke a šírke, lebo ti ju dám.“ Miesto, kde sa usadil, je opísané ako „rovina Mamre, ktorá je v Hebrone“. Mamre sa pripisuje povzbudenie Abraháma k nasledovaniu Božej rady, aby obrezal seba a svoju domácnosť.

3. Často sa nazýva Kirjat Arba

V mnohých prípadoch Písmo uvádza, že starší názov Hebronu je Kirjat Arba („mesto štyroch“). Raši cituje midrašskú tradíciu, že miesto dostalo toto meno podľa štyroch obrov, ktorí tam žili: Achimana, Šešaja, Talmaja a ich otca. Ďalším vysvetlením je, že toto meno dostalo podľa štyroch párov, ktoré tam pochovali: Adama a Evy, Abraháma a Sary, Izáka a Rebeky, Jakoba a Ley. Súčasné Kirjat Arba je židovské mesto založené v roku 1968 východne od Hebronu.

4. Abrahám ho kúpil

Po smrti svojej manželky Sary vo veku 127 rokov prišiel Abrahám do Hebronu, aby tam smútil a pochoval ju. Chetiti, ktorí tam v tom čase žili, ponúkli Abrahámovi miesto podľa jeho výberu a on si vybral jaskyňu na poli Efrona. Efron ju ponúkol Abrahámovi ako dar, ale Abrahám trval na spravodlivej platbe a nakoniec ju kúpil za 400 šekelov striebra. Toto je prvá zaznamenaná židovská kúpa pôdy v Izraeli.

5. Adama a Evu tam pochovali ako prvých

Jaskyňa bola významná ešte predtým, ako ju Abrahám kúpil. Keď Adama vyhnali z Rajskej záhrady, sám B-h pripravil miesto vytesané do skaly blízko vchodu do záhrady, kde pochoval Ada-

ma, patriarchov a matriarchy. Jaskyňa patrila Efronovi, ale iba Abrahám bol dostatočne duchovne citlivý, aby poznal jej význam.

By Oren Rozen - Own work, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=54424144>

6. (Takmer) všetkých patriarchov a matriarchy tam pochovali

Bez ohľadu na to, kde zomreli, všetci traja patriarchovia – Abrahám, Izák a Jakub – boli pochovaní spolu so svojimi manželkami v Efronovej jaskyni, ktorá sa stala známou ako Me'arat HaMachpela, „dvojité jaskyňa“. Z Jakubových dvoch manželiek tam bola pochovaná iba jeho manželka Lea. Ráchel, jeho obľúbenkyňa, pochovali pri ceste do Betlehema. Tradícia hovorí, že osamelá a opustená Ráchel sa modlí za svoje deti a privoláva Boží prísľub návratu svojich detí do ich Zaslúbenej zeme.

7. Jakub žil v Hebrone

V biblickom podaní príbehu o Jozefovi a jeho bratoch sa píše, že Jakub poslal Jozefa „z údolia Hebron“, aby hľadal svojich bratov, ktorí pásli ovce.

8. Vyzvedači prišli do Hebronu

Dvanásť vyzvedačov, ktorých Mojžiš vyslal na prieskum Svätej zeme, sa dostalo až do Hebronu. Dôsledná analýza textu naznačuje, že iba Kaleb, jeden z jediných dvoch spravodlivých vyzvedačov, sa tam išiel modliť. Kaleb zostal verný B-hu a Mojžišovi a za odmenu dostal Hebron ako dedičstvo svojej rodiny.

9. Hebron bol mestom svätyne

Hebron bol jedným z miest zasväte-

ných ako ir miklat, „mesto útočisko“. Kňazov, ktorí nedostali podiel zeme, tam pozvali žiť. Okrem toho človek, ktorý niekoho neúmyselne zabil, tam mohol chránený pred pomstychtivými príbuznými obete bezpečne žiť.

10. Bolo to Dávidovo hlavné mesto pred Jeruzalemom

Zdá sa, že Hebron bol v období kráľa Dávida významným politickým, spoločenským a duchovným centrom. Predtým, ako Dávid vládol z Jeruzalema, bol Hebron sídlom jeho monarchie sedem a pol roka. O mnoho rokov neskôr práve tam jeho syn Abšalóm začal svoju vzburu.

11. Najlepšie jahňatá pochádzali z Hebronu

Vo Svätom chráme v Jeruzaleme sa pravidelne obetúvali zvieratá. Talmud uvádza, že v snahe zabezpečiť tie najlepšie jahňatá na obety kupovali jahňatá chované v zdravých kopcoch Hebronu.

12. Júda Makabejský ho dobyl

Počas obdobia Druhého chrámu bol Hebron zrejme opevneným mestom, ktorému vládli Edomiti. Keď teda Júda Makabejský znovu dobyl pohanské územia v Svätej zemi, hovorí sa, že zaútočil na Hebron a jeho predmestia, zničil jeho opevnenia a spálil veže okolo neho.

Menachem Posner
chabad.org

